

Det skvallrande hjärtat – Edgar Allan Poe

Sant, så sant, jag har varit och är fruktansvärt nervös, men varför påstår ni att jag är galen? Sjukdomen hade skärpt mina sinnen, inte förstört eller dämpat dem. Framför allt fanns en känsla av skarp hörsel. Jag kunde höra allt i himlen och på jorden. Jag hörde många saker från helvetet. På vilket sätt skulle jag då vara galen? Lyssna och observera hur förnuftigt – hur lugnt jag kan berätta hela historien för er.

Det är omöjligt att säga hur den första idén tog sig in i min hjärna, men när den väl hade fötts jagade den mig dag och natt. Det fanns inga invändningar. Det fanns ingen passion. Jag älskade den gamle mannen. Han hade aldrig gjort mig något ont. Han hade aldrig förolämpat mig. Jag hade ingen åtrå till hans guld. Jag tror att det var hans öga! Ja, så var det! Han hade ett öga som en gam – ett blekt, blått öga med en slöja över. Då och då frös blodet i mina ådror och gradvis, väldigt långsamt, bestämde jag mig för att ta livet av den gamla mannen, och således bli av med mannens öga för alltid.

Detta är min poäng. Du tror att jag är galen. Galningar vet ingenting. Men du skulle ha sett mig. Du skulle ha sett hur klokt jag gick till väga – med vilken försiktighet – med vilket förutseende – med vilken förklädnad jag satte igång mitt arbete. Hela veckan innan jag döda den gamle mannen var jag vänligare än någonsin mot honom. Och varje kväll vid midnatt vred jag upp haspen på hans dörr och öppnade, oerhört försiktigt. Och sedan, när öppningen var tillräckligt stor för mitt huvud, hängde jag in en mörk lampa, mörklagd så att så inget ljus kom ut, och sedan stack jag in mitt huvud. Ni skulle ha skrattat om ni hade sett hur slugt jag stack in det. Jag rörde det långsamt, väldigt, väldigt långsamt, så att jag inte skulle störa den gamle mannens sömn. Det tog mig en timme att få in hela huvudet så att jag kunde se honom när han låg på sin säng. Ha! Skulle en galning varit så intelligent? Och sedan när mitt huvud var en bra bit in i rummet, demaskerade jag lampan försiktigt, väldigt försiktigt, försiktigt eftersom gångjärnen knarrade, jag demaskerade tillräckligt mycket för att en smal ljusstrimma skulle falla på gamens öga. Så här gjorde jag i sju långa nätter, varje natt just vid midnatt, men ögat var stängt varje gång och det var därför omöjligt att utföra mitt arbete. För det var inte den gamle mannen som irriterade mig, utan hans Onda Öga. Och varje morgon vid soluppgången gick jag djärvt in i kammaren och talade modigt till honom. Jag uttalade hans namn i en hjärtlig ton och frågade honom om han hade sovit gott. Så ni förstår att han hade varit en väldigt skarpsinnig gammal man om han hade misstänkt att jag varje kväll, precis vid tolv, hade tittat in på honom när han sov.

På den åttonde dagen var jag mer försiktig än vanligt när jag öppnade dörren. En klockas minutvisare rör sig snabbare än min vad egen hand gjorde. Aldrig före den kvällen hade jag känt omfattningen av mina egna krafter – av min slughet. Jag kunde knappt tygla min känsla av triumf. Tänk att jag var där och öppnade dörren, en liten bit i taget, medan han inte ens kunde drömma om mina hemliga handlingar och tankar. Jag skrockade lite åt tanken, och kanske hörde han mig, för plötsligt rörde han sig på sängen som om han blivit skrämmd. Nu kanske du tror att jag drog mig tillbaka, men inte. Hans rum var svart som beck i det tjocka mörkret (eftersom fönsterluckorna var tätt fastsatta på grund av rädsla för inbrott), och därför visste jag att han inte kunde se dörröppningen. Jag fortsatte att stadigt skjuta upp dörren.

Mitt huvud var inne i rummet och jag skulle just demaskera lampan när min tumme slant mot plåtmaskeringen. Den gamla mannen sprang upp och skrek: "Vem där?"

Jag förhöll mig stilla och sa ingenting. I en hel timme rörde jag inte en muskel, och under den tiden hörde jag inte honom lägga sig ner. Han satt upp i sängen och lyssnade, precis som jag skulle ha gjort, natt efter natt, och lyssnade till döds-klockorna på väggen. Nyligen hörde jag ett lätt stön, och jag visste att det stönet kom sig av dödlig terror. Det var inte ett stön av smärta eller sorg, åh nej, det var det låga undertryckta ljud som uppstår när själens botten överfylls av fruktan. Jag kände igen ljudet väl. Många nätter, precis vid midnatt, när hela världen sov, har skräcken som distraherar mig vällt upp från mitt eget bröst, djupt, med dess fruktansvärda eko. Jag känner igen den mycket väl. Jag kände det den gamle mannen kände, och jag tyckte synd om honom, fastän mitt hjärta skrockade. Jag visste att han hade legat vaken ända sedan det första, tysta ljudet, när han hade vänt sig i sängen. Sedan dess hade skräcken växt i honom. Han hade försökt att inbilla sig att det inte fanns någon grund för sin fruktan, men det gick inte. Han hade sagt till sig själv: "Det är bara vinden i skorstenen, det är bara en mus som springer över golvet", eller det är bara en syrsa som gnisslat till". Ja, han hade försökt trösta sig själv med dessa antaganden, men han hade funnit allt förgäves. Förgäves, eftersom Döden, som närmade sig honom, hade förföljt honom med sin långa skugga och omfamnat offret. Och det var det sorgliga inflytandet av den oförståeliga skuggan som fick honom att känna – trots att han varken såg eller hörde – att känna närvaron av mitt huvud i rummet.

När jag hade väntat en lång stund, väldigt tålmodigt, utan att ha hört honom lägga sig ner, beslöt jag mig för att öppna en väldigt, väldigt liten öppning i lampan. Så jag öppnade den, tystare än du kan förstå, tills en stråle lika lång som en spindeltråd sköt ut från öppningen och föll på gamens öga. Det var öppet, vidöppet, och jag blev rasande när jag tittade på det. Jag såg det i perfekt skärpa, en blek blåhet, med en vedervärdig slöja över som kunde frysa

själva benmärgen till is. Men jag kunde inte se något annat av den gamle mannens ansikte eller person. För jag hade styrt ljusstrålen som av instinkt just mot den förbannade punkten. Och har jag inte berättat för er att det som ni misstär för galenskap bara är övertydlig känsla? Mina öron hörde plötsligt ett lågt, dovt och snabbt ljud, sådant som en klocka gör när den är inslagen i bomull. Jag känner till också detta ljud. Det var slagen var en gammal mans hjärta. Det ökade mitt raseri, på samma sätt som trumslag stimulerar soldaternas mod.

Men jag tyglade mig fortfarande och stod still. Jag andades knappt. Jag höll lampan utan att röra mig. Jag provade hur stadigt jag kunde hålla ljusstrålen mot ögat. Under tiden ökade de helvetiska trumslagen från hjärtat. Det växte sig starkare och starkare, högre och högre för varje ögonblick. Den gamle mannens skräck måste ha varit fruktansvärd. Den blev högre, högre för varje sekund. Jag har berättat för er att jag är nervös, och det är jag. Och nu, i nattens döda timme, mitt i husets otäcka tystnad, hetsade ett så konstigt ljud upp mig till okontrollerbar skräck. Trots det tyglade jag mig ett par minuter till och stod still. Men slagen blev starkare, starkare! Jag trodde att hjärtat skulle brista. Och nu grep en ny oro tag i mig – ljudet skulle kunna höras in till grannen! Den gamle mannens sista stund hade nu kommit! Med ett högt rop öppnade jag upp lampan och hoppade in i rummet. Han skrek en gång, bara en gång. På ett ögonblick drog jag ner honom till golvet och drog den tunga sängen över honom. Sedan log jag glatt när jag fann att dådet var utfört så här långt. Men i flera minuter framåt fortsatte hjärtat att dämpat slå. Detta retade mig emellertid inte. Ljudet skulle inte höras genom väggen. Till slut upphörde det. Den gamle mannen var död. Jag drog bort sängen och undersökte kroppen. Ja, han var död, stendöd. Jag placerade min hand på hans hjärta och höll den där i flera minuter. Det fanns ingen puls. Han var stendöd. Hans öga skulle inte besvära mig igen.

Om ni fortfarande tror att jag är galen kommer ni inte att tro det länge till när jag beskriver vilka kloka försiktighetsåtgärder jag vidtagit för att gömma kroppen. Natten avtog och jag arbetade tyst men kvickt. Till att börja med styckade jag kroppen. Jag högg av huvudet och armarna och benen. Jag bröt sedan upp tre plankor från golvet i kammaren och placerade allt i utrymmet som uppstått. Jag bytte sedan ut brädorna så slugt, så smart, att inget mänskligt öga, inte ens hans, skulle kunna ha märkt något konstigt. Det fanns ingenting att tvätta bort, inga fläckar av något slag, inga blodfläckar alls. Jag hade varit för varsam för det. En kanna hade fångat allt, haha! När jag hade avslutat dessa insatser var klockan fyra och det var fortfarande lika mörkt som vid midnatt. När klockslaget markerade att timmen var slut, knackade det på ytterdörren. Jag gick med lätt hjärta ner för att öppna, för vad fanns det nu för mig att frukta. Tre män kom in och presenterade sig, med perfekt älskvärdhet, som polismän. Ett skrik hade hört av grannen under natten, misstanke om fuffens hade uppkommit, information hade lämnats på polisstationen och de (poliserna) hade utsetts att söka igenom området.

Jag log, för vad hade jag att frukta? Jag bjöd herrarna välkomna. Skriket, sa jag, var mitt eget i en dröm. Den gamla mannen, berättade jag, hade åkt till landet. Jag visade mina besökare runt i hela huset. Jag inbjöd dem att söka, och söka ordentligt. Jag ledde dem så småningom till hans kammare. Jag visade dem hans skatter, säkra och ostörda. I entusiasmen som kom av min självförtroende bar jag in stolar i rummet, och begärde att de skulle vila upp sig där, medan jag, i vild fräckhet av min perfekta triumf, placerade min egen stol på just den fläck under vilken offrets kropp befann sig.

Polismännen var nöjda. Mitt sätt hade övertygat dem. Jag var egendomligt lättad. De satt ner, och när jag svarade glatt, småpratade de om välkända saker. Men snart kände jag mig blek och önskade att de skulle gå. Mitt huvud värkte, och jag inbillade mig ett ringande i mina öron, men de satt fortfarande ner och småpratade. Ringandet blev tydligare. Det fortsatte och blev tydligare. Jag talade friare för att bli av med känslan, men den fortsatte och vann säkerhet tills jag slutligen upptäckte att ljudet inte fanns i mina öron.

Utan tvekan var jag nu mycket blek men jag talade mer flytande och med hög röst. Ändå ökade ljudet och vad skulle jag göra? Det var ett lågt, dovt och snabbt ljud, sådant som en klocka gör när den är inslagen i bomull. Jag flämtade efter andan, och ändå hörde poliserna inget. Jag pratade snabbare och häftigare, men ljudet ökade stadigt. Jag steg upp och diskuterade om tryfflar i en hög ton och med våldsamma gestikuleringar. Men ljudet ökade stadigt. Varför kunde de inte gå iväg? Jag gick fram och tillbaka över golvet med tunga kliv, som om jag vore exalterad till raseri av männens observationer, men ljudet ökade stadigt. Åh, Gud! Vad kunde jag göra? Jag tuggade fradga, jag yrade, jag svor. Jag svingade stolen som jag hade suttit på och skrapade den mot brädorna, men ljudet hördes över allt, och fortsatte att öka. Det blev starkare, starkare, starkare! Och fortfarande talade männen trivsamt med varandra och log. Var det möjligt att de inte hörde något? Gud allsmäktige! Nej, nej! De hörde! De misstänkte! De visste! De hånade min skräck! Det tänkte jag och det tänker jag fortfarande. Men vad som helst var bättre än den här plågan! Vad som helst var bättre än detta hån! Jag kunde inte längre stå ut med deras skenheliga leenden. Jag kände att jag var tvungen att skrika eller dö! Och nu igen! Lyssna! Högre! Högre! Högre! Högre!

”Uslingar!”, skrek jag, ”sluta att förställa er!” Jag erkänner dådet! Riv upp plankorna! Här, här! Det är slagen från hans vedervärdiga hjärta!

Edgar Allan Poe – The Tell-Tale Heart (Det skvallrande hjärtat)

Sammanfatta novellen i fem meningar.

Varför agerar huvudpersonen som han gör?

Hur förändras berättaren genom förloppet?

Är texten typisk för den epok den skrevs i? Motivera.

Var och när äger berättelsen rum? Motivera.

Är berättaren galen eller inte? Vad talar för och emot?

Kan du se någon symbol¹ i texten?

¹ En symbol är ett tecken eller en bild eller ett ord som betyder någonting annat. Vissa symboler är enkla att förstå, och vi tänker inte på att de är symboler. Ett gult horn mot blå bakgrund står för posten, och det finns minst två symboler för Amerika, nämligen flaggan samt den vithövdade havsörnen.

Symboler som är lite svårare att tolka är den röda rosen, som står för kärlek, och ett träd, som är en symbol för livet. En symbol är alltså ett tecken eller ett ord som står för ett begrepp, t.ex. kärlek eller frihet.

Edgar Allan Poe – The Tell-Tale Heart (Det skvallrande hjärtat)

Ur de nationella kursmålen:

Eleven skall

ha tillägnat sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker

kunna jämföra och se samband mellan litterära texter från olika tider och kulturer

Uppgiften betygssätts inte eftersom den ingår arbetsmomentet 1800-talet, som avslutas med ett prov.